

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 16.06.2015
Deres ref.:
Vår ref.: 2015/4275 INSKJE

Høringssvar fra UV UiO Djupedal-utvalget NOU 2015:2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

Det utdanningsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo mottok 19.3.2015 høring om NOU2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». Fakultetet har sendt den på internhøring til instituttene. Høringssvaret er basert på de tilbakemeldingene vi har mottatt fra dem.

Generelle kommentarer:

Utvalget har hatt en formidabel oppgave, idet det både skulle redegjøre for problemenes karakter og omfang og la utredningen munne ut i forslag til forbedringer. Vi ser at dette i kombinasjon med nedkortet tid til ferdigstilling kan ha ført til at NOU'en språklig inneholder unødige mange vage formuleringer og gjentakelser. Tendensen til velmente, men vage formuleringer øker forventningen om presisjon under lesningen av Del IV: Utvalgets forslag og tiltak. Men dessverre vedvarer hangen til bruk av generelle og gjentakende vendinger. Det dreier seg om ordrette gjentakelser av setninger fra tidligere kapitler, og også om tiltak som i stor grad overlapper. Et lavt språklig presisjonsnivå gjør at det er vanskelig å få tak i sammenheng, og formen på tiltakene varierer mellom overordnede visjoner og konkrete anbefalinger.

Et trygt (eller godt) psykososialt miljø må forstås videre enn fravær av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Et viktig tema som barn og unges psykiske helse er i liten grad adressert i NOU'en. Å arbeide for et trygt psykososialt skolemiljø er et ansvar som påligger alle ansatte i skolen. Det er også en oppgave som krever utstrakt samarbeid både internt i skolesektoren og med statlige og kommunale støttesystem. Det er også nødvendig at alle berørte parter er godt informert om lov- og regelverk, og har kompetanse og tilgang til virkemidler.

Utvalget poengterer at FNs menneskerettigheter og barnekonvensjon er målestokk for dets arbeid. Dette er både selvsagt og prisverdig, samtidig som man i denne sammenheng kunne ha utdypet skolens rolle som dannelsesagent og undersøkt hvilke tiltak skolen og dens lærere setter i verk for å utvikle barns forståelse av sine medmenneskelige plikter, herunder respekt for andre. Også respekt er, i likhet med dannelse, begreper som i mange år har stått sentralt i debatten om skole og samfunn. Det ville ha styrket utredningen om også emnet respekt hadde blitt undersøkt nærmere, både når det gjelder kunnskap og tiltak.

Vi støtter de fem målsettingene for statens arbeid som listes opp i kapittel 1.4. Siden mange av tiltakene i kapittel 13 – 21 overlapper, vil vi i det følgende gi vårt hørings svar ut fra tematisk område, med henvisning til kapitlene.

1. Barns rettigheter – barnekonvensjonen og opplæringsloven. (kap. 12 og 15).

Vi støtter utvalgets ambisjoner om å bedre elevenes rettsvern og å forenkle og forbedre kap. 9A. Her vil vi peke på noen problematiske forhold ved de foreslåtte lovendringene.

- Vi er usikre på om det er enklere å avgjøre innholdet i den rettslige standarden «trygt» enn «godt» (kap 9a-1). «Trygt» underkommuniserer problemfeltet psykisk helse.
- Vi er enige i at kap 9a-4 bør presiseres nærmere, men mener detaljeringsnivået som foreslås i tabell 15.2 ikke samsvarer med andre områder i opplæringsloven.
- Om handlingsplikt, vedtaksplikt og aktivitetsplikt. Vi støtter bestrebelsene på å tilpasse regelverket i tråd med det som er fornuftig og hensiktsmessig for å kunne ivareta elevenes rettigheter. Rask inngripen med fornuftige tiltak vil sannsynligvis i de fleste tilfeller være til det beste for elevene. Det er imidlertid spesielt to forhold som gjør at man bør gå fram med varsomhet. Det ene er å definere de områdene som faktisk krever vedtak. Dette er svært strengt definert i NOU'en gjennom henvisning til andre deler av opplæringsloven. Det andre er innholdet i aktivitetsplikten er tydelig og følges opp i tråd med strekpunktene på side 39. I praksis kan det være vanskelig å avgjøre hva som skal dokumenteres og på hvilken måte. I LEX-EL prosjektet så vi at de aller fleste saker (spesielt når det gjelder de yngste elevene) ble løst på et lavt nivå, for eksempel ved at lærere samtalte med elever eller grupper av elever.
- Virkeområdet for aktivitetsplikten: Vi mener vurderingskriteriet «direkte sammenheng med skolegangen» er uklart, når det utvides til å gjelde forhold som påvirker elevens psykososiale skolemiljø selv om det skjer på fritiden.

2. Håndheving av brudd på kap 9a (kap. 16)

Vi er uenige i at Barneombudet skal få en rolle som klageinstans. Barneombudet har en viktig rolle som talsperson for barn og unge, og er et uavhengig organ.

3. Å styrke kunnskap og kompetanse -Rektorutdanningen (kap. 13 og 19)

- Vi støtter utvalgets forslag om å styrke lærere og skolelederes kompetanse slik at de kan bidra til å skape et trygt psykososialt skolemiljø for elevene, og at vi kan være trygge på at elevs rettigheter blir ivaretatt. Vi vil også understreke betydningen av informasjon til elever og foreldre, og spesielle opplæringstiltak for brukerorganene.
- Vi støtter forslaget om videreføring av den statlig initierte rektorutdanningen, men finner det underlig at antallet plasser defineres i denne NOU'en.
- Det er viktig at kjennskap til regelverket om psykososiale skolemiljøet og kunnskap om hvordan man kan arbeide systematisk for å utvikle trygge skolemiljø tydeliggjøres i utdanningen. Vi vil likevel understreke at rektorutdanningen er en kort utdanning som forventes å ivareta mange dimensjoner ved skolelederarbeidet. Hovedansvaret når det gjelder å utvikle og vedlikeholde rektorenes kunnskap om regelverket må fortsatt ligge hos skoleeier.

4. Å styrke kunnskap og kompetanse – Lærerutdanningene (kap 19)

Vi har valgt å legge ekstra vekt på tilbakemeldinger til kapittel 19 siden det der vurderes om lærerutdanningene bidrar til å sikre alle elever et trygt psykososialt skolemiljø som fremmer helse, trivsel, læring og sosial tilhørighet:

- Vi støtter at temaet psykisk helse og psykososiale risikofaktorer blir innarbeidet som et tema med læringsutbyttebeskrivelser i alle lærerutdanningene. Forslaget om at kompetanse om psykososialt miljø og forebygging av krenkelser og mobbing må fastsettes tydeligere i Lektorutdanningen 8-13 (s 337) støttes. Samtidig mener vi at læringsutbyttebeskrivelsene ikke må bli for detaljerte, slik at lærerutdanningen blir så bred og mangfoldig at det ikke blir mulig å gå i dybden av temaer.
- Videre støttes betydningen av at alle studenter bør ha spesiell kjennskap til Opplæringsloven, og videre kompetanse om regelverket for å imøtekomme elevenes rettigheter.
- Læringsutbyttebeskrivelsene i forskriften for Lektorutdanningen 8-13 er den eneste utdanningen som ikke har følgende: « - har kunnskap om lovgrunnlag, herunder skolens formål, verdigrunnlag, læreplaner og rettigheter og plikter for elevene og skolen.» Denne formuleringen bør inn her i tråd med utvalgets forslag om spesiell kjennskap til Opplæringsloven.
- Vi støtter utvalgets presisering av at «det å arbeide med fag ikke må skilles fra det å arbeide med sosial læring»(19.2.3.) Dette er viktig for å ansvarliggjøre fagdidaktikere og faginstututter blant annet i forhold til å tenke integrering mellom pedagogikk og fag(didaktikk).
- Når det gjelder beskrivelsene videre i 19.2.3. om tilpasset opplæring og inkludering (side 338) stiller vi spørsmål til om mangfold som begrep i større grad bør benyttes. Dette for å rette oppmerksomheten mot at tilpasset opplæring handler om tilrettelegging for en mangfoldig elevgruppe som blant annet inkluderer ulik minoritetsspråklig, kulturell og sosioøkonomisk bakgrunn. Forskning viser at vi i stor grad fortsatt forstår tilpasset opplæring som en individuell tilpasning til enkeltelever, ofte med problemer (Nordahl og Hausstätter 2009, Hodgson, Rønning og Tomlinson 2012).
- I 19.2.4, står det følgende: «Kompetanse om hvordan lærerne skal forebygge og håndtere digital mobbing, må tydeliggjøres i alle lærerutdanningene.» Vi mener at dette punktet ikke behøver å stå som eget punkt, siden det er en naturlig del av det foregående punktet. Vi mener det derfor kan innskriveres her (forslag i kursiv): «*Rammeplanen for lektorutdanningen 8–13 bør endres slik at den er tydeligere på at studenten skal kunne legge til rette for et trygt psykososialt skolemiljø og kunne forebygge og håndtere krenkelser, mobbing (inkludert digital mobbing), trakassering og diskriminering.*»
- Vi støtter videre/etterutdannings-intensjonen og utvalgets fokus på at utviklingen til å bli en god lærer fortsetter i læreryrket etter den formelle sertifiseringen som lærerutdanningen står for.
- Videre støttes nasjonalt opplæringsprogram i psykososialt miljø. Vi leser dette som en ansvarliggjøring av skoleledelsen. Tidligere har dette i stor grad vært den enkelte lærers ansvar å håndtere etter beste evne. Programmet som skal utvikles bør rettes mot et tverrfaglig samarbeid med andre instanser med kunnskaper om psykisk helse og psykososialt miljø som helsesøstre, barnevernspedagoger, psykologer osv.
- Det bør videre utvikles digitale ressurser som kan brukes i lærerutdanningens undervisning av framtidige lærere.
- Vi støtter også utvalgets betydning av at alle lærerutdanningene integrerer et normkritisk perspektiv på skolen og skolens innhold.

- Vi er kritiske til at det legges så mye vekt på en evaluering av lærerutdanningen på en undersøkelse som er gjort for flere år siden (for eksempel NOKUT). Noen lærerutdanninger har satt i gang omfattende tiltak for å utvikle en integrert og praksisnær lærerutdanning (for eksempel ILS, UiO).

Forskning

Vi stiller oss svært positive til forslaget i kapittel 20 om at Norges forskningsråd tildeles midler til forskningsprosjekter som omhandler krenkelsers, mobbing, trakassering og diskriminering. Vi vil påpeke at både nasjonalt og internasjonalt har forskning på dette feltet møtt utfordringer, metodiske så vel som etiske, når det gjelder personvern. Omfanget av krenkelse, mobbing, trakassering og diskriminering kan til en viss grad tallfestes kvantitativt og statistisk, mens skoleundersøkelser ofte er problematiske å gjennomføre. Disse sider ved forskningen kunne fått større oppmerksomhet i utredningen. Man ønsker kunnskapsbaserte tiltak, samtidig som den kunnskap som er tilgjengelig, har sine begrensninger når det gjelder dokumentasjon av sentrale områder i vår samtid, som det er viktig å få kunnskap om for å kunne utarbeide tiltak der behovene er størst.

Vi vil samtidig foreslå følgende sentrale felt for fremtidig forskning:

- Respekt: Hvordan læres respekt? Hvordan opplever barn respekt? Ulike praksiser av respekt i hjemmet, skole og media. Tillit; til seg selv (selvtillit) og til andre.
- Kropp: kroppsmisnøye, selvskading, spiseforstyrrelser, kropp og identitet i en urolig kultur.
- Nett og Nærvær: Betydning av forholdet mellom bruk av teknologi og sosialisering. Ensomhet.

Med hilsen

Eli Ottesen
studiedekan

Line Sletten
seksjonssjef

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.

Saksbehandler:
Ingunn Skjerve
+4722855119, ingunn.skjerve@uv.uio.no